

Асоціація аспірантів-юристів

**МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

**«ВПЛИВ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ
НА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО
ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА»**

20-21 лютого 2015 р.

м. Харків

УДК 340.11(477)(063)
ББК 67.9(4Укр)301я43
В 80

В 80 «Вплив юридичної науки на розвиток міжнародного та національного законодавства»: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (м. Харків, 20-21 лютого 2015 року). – Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2015. – 108 с.

Видається в авторській редакції. Редакційна колегія Асоціації аспірантів-юристів не завжди поділяє погляди, думки, ідеї авторів та не несе відповідальності за зміст матеріалів, наданих авторами для публікації.

У виданні зібрані тези, подані на міжнародну науково-практичну конференцію «Вплив юридичної науки на розвиток міжнародного та національного законодавства», які містять дослідження з загальнотеоретичної юриспруденції та з основних галузей права і юридичної науки: міжнародне, адміністративне, фінансове, конституційне, цивільне, господарське, кримінальне та трудове.

УДК 340.11(477)(063)
ББК 67.9(4Укр)301я43

ІІІ УНІВЕРСАЛ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ТА ПРАВОВІ НОРМИ РЕФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Бурдін М. Ю.

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри теорії та історії держави і права

Харківський національний університет внутрішніх справ

м. Харків, Україна

Вагоме місце в реформуванні земельних відносин Центральною Радою УНР посідає Третій універсал, в якому декларувалися наміри уряду щодо здійснення земельної реформи. В ньому було чітко прописано, що право власності на землю буде скасовано, а вся земля, що знаходиться в сільськогосподарському виробництві, буде передана селянам «без викупу». Землю проголошено всенародним надбанням [2, с. 67–68]. Серед урядовців були й ті, які не поділяли думку про скасування земельної власності, і тому між урядом і земельним секретаріатом виникли непорозуміння. Частина урядовців, зокрема К. Мацієвич, Б. Мартос, вважали, що скасування земельної власності буде згубним для розбудови УНР.

У Третьому універсалі містилися гасла про передачу землі селянам. Це спричинило масовий рух збіднілого селянства до самочинного відчуження землі, яка була у приватній власності великих і середніх сільськогосподарських виробників. П. Захарченко стверджує, що «скасування приватної власності на землю та її передача без викупу у володіння трудового народу неможливе селянство сприйняло як заклик до самочинного захоплення поміщицьких господарств та перерозподілу майна» [1, с. 27 – 28]. Як раніше було сказано, після Першої світової війни сформувалась чисельна верства безземельних селян, які сприйняли ідеї Третього універсалу як заклик до дії. Відомий дослідник історії держави і права України І. Нагаєвський писав, що «селянські маси вважали своїм найвищим завданням поділ поміщицьких десятин між собою згідно з деклараціями Третього і Четвертого універсалів, а пізніше відбирали землю навіть

від незаможних селян» [3, с. 119]. Загалом Третій універсал уряду УНР містив правові норми реформування земельних відносин, які «спиралися на старі концепції російського народництва та відзначалися відвертим популізмом лідерів Центральної Ради» [1, с. 27 – 28]. Деякі декларовані норми земельних відносин Третього універсалу мали внутрішньо суперечливий характер та правову невизначеність. Зокрема, поняття «трудова власність», «соціальна власність» не мали чітко окресленого юридичного змісту.

У роз'ясненні Генерального Секретаріату говорилося, що «скасування права власності на згадані в Універсалі землі та перехід тих земель до трудового народу без викупу» треба розуміти так, що воно переходить до народу Української Народної Республіки, а значить від дня оголошення Універсалу дотеперішнім власникам забороняється землю продавати, купувати, дарувати чи передавати кому-небудь у власність якими-небудь способами, бо ці землі Українська Центральна Рада вважає власністю не окремих осіб чи установ, а всього народу, при чому це скасування власності, як і весь земельний лад на Україні, мають підтвердити і остаточно встановити Українські установчі збори. До Установчих зборів ці землі передаються в завідування вибраних народом земельних комітетів, які будуть порядкувати ними, як це зазначено в Універсалі, на основі спеціального закону, що генеральне секретарство земельних справ має негайно виробити, а Центральна Рада розглянути і затвердити. Через те, оберігаючи всенародне господарство: машини, ліси, будинки, коні, скот й інше, дбаючи про порядок в Україні, Універсал не дозволяє ніяких самовільних захватів земель і всякого добра, порубок лісів тощо, бо такі захвати і порубки неминуче зруйнують відтепер вже народне багатство та викличуть розрухи та сварки в краю і серед селянства.

Разом з тим Генеральний Секретаріат має на меті подбати про забезпечення інтересів службовців і робітників, що працюють на підприємствах сільськогосподарського характеру. Так само щодо оплати боргів, які лежать на землі та сільськогосподарських маєтках, а також питання про форму і розміри громадської допомоги тим, хто понесе тяжкі втрати через земельну реформу, – все це має бути розглянуто і вирішено на Установчих зборах; через те в Універсалі нічого про це і не говориться.

Цілком виразно в Універсалі зазначено, що право власності скасовується тільки на землі нетрудових господарств; тому всі землі трудових господарств, які б вони не були: чи то селянські, чи казенні, чи які інші, остаються у власності теперішніх хазяїв.

У поясненні Генерального Секретаріату говорилося також, що Універсал не касує права власності на землі, які належали містам, містечкам і селам або які знаходяться під дачами, садибами, городами, садами, під дослідними полями і станціями, а також під копальнями, каменоломами, заводами, фабриками і т. п. Так само пояснювалося, що про ліси, які мають особливе значення, будуть видані окремі, також тимчасові, постанови про розпорядження цим народним добром.

У такому ж дусі, як і пояснення Генерального Секретаріату, секретаріат земельних справ видав, за підписом тимчасово керуючого справами секретаріату Б. Мартоса і директора відділу земельної реформи О. Мицюка, відозву до земельних комітетів. У цій відозві ще докладніше пояснювалося, що нетрудові землі – це такі, на яких господар сам своїми руками і руками своєї сім’ї навіть за допомогою машин не працює (не в силах обробити, а мусить держати постійних робітників). Землевласників, котрі мають площу землі в розмірах трудового господарства, що мають трудові землі, скажімо, менш 50 десятин, Універсал не зачіпає. Така трудова власність не скасована, а залишається, як і досі була.

Література:

1. *Захарченко П. П. Селянська війна в Україні: рік 1918 / П. П. Захарченко; Національний ун-т ім. Т. Шевченка, Національна академія внутрішніх справ. – К., 1997. – 188 с.*
2. *Конституційні акти України. 1917–1920. Невідомі конституції України / відп. ред. Ю. Д. Прилюк. – К. : Філософська і соціологічна думка, 1992. – 271 с.*
3. *Нагаєвський І. Історія української держави двадцятого століття / Ісідор Нагаєвський. – К. : Український письменник, 1993. – 413 с.*